Lanske poplave so v Vojvodini povzročile veliko škodo

Škoda zaradi vode

Pomen in delež žitorodnih področij, v prvi vrsti Vojvodine, je v našem kmetijstvu velik. Ta področja dajo največji del kmetijske proizvodnje, kakor tudi veliko večino presežkov živil za trž̌išče. Ti kraji pa so izpostavljeni škodljivemu učinkovanju voda in pogostim sušam, kar povzroča kmetijstvu veliko škode. Iz prejšnjih podatkov je razvidno, koliko izgub ima kmetijstvo v žitorodnih področjih, po eni strani zaradi poplav in škodljivega učinkovanja voda, po drugi strani pa zaradi pomanjkanja voda, zaradi pogostih suš.

Delež žitorodnega področja

Žitorodno področje obsega severni ravninski del naše države: Vojvodino, vzhodno Slavonijo, Baranjo in Posavino. To področje obsega 23% vse kmetijske površine, daje pa okrog 50% krušnega žita in koruze, 85% sladkorne pese, 82% oljnic, 74% konoplje itd. Samo Vojvodina, ki obsega le 8,5% skupne površine, pridela:

pšenice	35%
koruze	34%
sladkorne pese	65%
oljnic	58%
konoplje	55%

Vojvodina daje sama več kakor polovico tržnih presežkov žita in okrog dve tretjini maščob ter sladkorne pese.

Ti podatki kažejo, kakšen pomen imajo žitorodna področja, v prvi vrsti Vojvodina, za vse naše kmetijstvo in za preskrbo z živili. Zelo ugodni pogoji, ki jih ti kraji imajo (dobra orna zemlja, možnost za namakanje itd.) pa še zdaleč niso dovolj izkoriščeni. To delno zaradi stalnih poplav in učinka podzemeljskih voda, delno pa zaradi nezadostnega namakanja.

V naši državi je po poplavah in hudournikih ogroženo 3.434 tisoč ha, od česar odpade samo za žitorodno področje 2.217 ha. To je okrog 2 tretjini vseh kmetijskih površin tega področja. Potrebe po melioracijah so različne v posameznih krajih žitorodnega področja, kar je razvidno iz naslednjega pregleda:

Pregled površin v žitorodnem področju

	Skupaj	potrebno melioracije	Odstotek
Vojvodina	1.888	1.222	76,5
Bačka in Banat	1.597	1.436	67,2
Drugi del žitorodnega področja	1.461	728	52,0
Skupaj	3.345	2.217	66

Iz tega pregleda je jasno razvidno, da imata Bačka in Banat, kot najvažnejše kmetijsko področje z največ ogroženimi kmetijskimi površinami prioriteto glede melioracijskih del. To z drugimi besedami pomeni, da je prekop Donava—Tisa—Donava, ki gre skozi to najbolj ogroženo področje nujen za napredek kmetijstva na tem področju

Škoda, ki jo povzročajo vode in suša

Drugi podatek govori o škodi, ki jo žitorodno področje trpi zaradi notranjih voda: zaradi poplav, zakasnele setve, uničenja posevkov, zmanjšanja rodovitnosti zemljišč, onemogočenja uporabe agrotehničnih ukrepov itd., kar vse povzroča, da se zmanjšujejo pridelki. Po nekem proračunu trpi žitorodno področje zaradi poplav in notranjih voda okrog 14 milijard dinarjev škode na leto, kar znaša 10,5% vrednosti njegove poljedelske proizvodnje. Posebno velika škoda je v Vojvodini. Računajo, da izgubi kmetijstvo Vojvodine zaradi poplav in notranjih voda okrog 9 milijard din na leto, od česar odpade na Bačko in Banat 8,5 milijarde.

Drugi, pravtako velik del škode povzroča pomanjkanje vode v času ko je najbolj potrebna. Kolčina padavin v teh krajih zelo varira, kar povzroča pogoste suše. Po meteoroloških podatkih je bilo v zadnjih 100 letih v Vojvodini:

zelo sušnih let	28
suhih	23
dobrih	17
pretirano vlažnih	32

Zaradi tako neenakomernega razporeda padavin zelo kolebajo pridelki. V razdobju od leta 1950 do 1955 n. pr. se je gibal pridelek pšenice od 8,6 do 19,3 stota na hektar, koruze od 8 do 24 stotov, sladkorne pese od 69 do 236 stotov, krompirja od 15 do 83 stotov itd. Po računu Zveznega zavoda za planiranje znaša škoda, ki jo povzroča suša, v žitorodnem področju 15,7% poljedelske proizvodnje. Sama Vojvodina izgublja zaradi suše povprečno okrog 13 milijard din na leto.

PREKOP DONAVA—TISA—DONAVA

POMEN IN SMOTER PREKOPA

Že večkrat je bilo govora o zaostajanju kmetijstva za našim splošnim gospodarskim razvojem. Kljub ugodnim naravnim pogojem kmetijstvo ne more zadostiti povečanim potrebam po živilih. Že sedaj uvozimo za okrog 27 milijard dinarjev hrane na leto, tako da je uvoz kmetijskih pridelkov znatno večji od izvoza. Po drugi strani dela naša industrija za predelavo kmetijskih pridelkov le s približno 50 odstotno zmogljivostjo. Kolikor bi kmetijstvo še naprej stagniralo, bi se ta problem še bolj zaostril.

Zato v zadnjem času podvzemamo vrsto ukrepov za povečanje kmetijske proizvodnje. Taki ukrepi so: uporaba umetnih gnojil, kakovostnega semena, zaščita rastlin in živine itd. Ti ukrepi so nedvomno koristni in omogočajo večje pridelke. Trajnejšega in obsežnejšega povečanja kmetijske proizvodnje pa ni mogoče doseči brez velikih melioracijskih del, kakršno je na primer prekop Donava—Tisa—Donava, s katerim bomo po eni strani zavarovali rodovitne ornice pred škodljivim učinkom voda, po drugi strani pa omogočili namakanje večjih površin. V tem tiči tudi velik pomen projektiranega prekopa Donava—Tisa—Donava. Od njegove zgraditve je v marsičem odvisen tudi uspeh drugih agrotehničnih ukrepov, katerih učinka še vedno ne čutimo v zadostni meri, prav zaradi pogostih poplav, sušnih let itd.

Prekop Donava—Tisa—Donava bo služil: za namakanje, za osuševanje zemljišč, za varstvo pred poplavami in znižanje nivoja podzemeljskih voda, za plovbo, proizvodnjo hidroenergije itd. Enonomski učinek vseh teh smotrov je velik, kar je razvidno tudi iz prejšnjih podatkov. Po nekem proračunu se bo z izvedbo projektiranih melioracijskih del v Bački in Banatu povečala povprečna letna proizvodnja takole:

Pšenice	20.000 vagonov
koruze	50.000 vagonov
slad. pese	73.000 vagonov
sončnic	1.200 vagonov

Prekop razen tega nudi velike možnosti za povečanje pridelka vrtnin, napredek živinoreje itd.

To povečanje bodo dosegli s povečanjem donosov na namakani zemlji in z kognitivijo škodi, ki so jo kmetijstvu povzročale poplave in podzemeljske vode.

Prekop Donava—Tisa—Donava bo omogočil, ko bo zgrajen, namakanje okrog 360 tisoč hektarov. Donosi z namakanega zemljišča so precej večji kakor s suhega (glej risbo). Razen tega bodo lahko na namakanih površinah pridelovali v večjih količinah intenzivne kulture (koruza, sladkorna pesa, vrtnine itd.), ki dajo večje pridelke na hektar. To z drugimi besedami pomeni, da bodo dosegli rentabilnejšo in večjo proizvodnjo. Poudariti moramo, da so površine, za katere računajo, da jih bodo namakali, precej velike v razmerju z našimi sedanjimi možnostmi, vendar so še vedno majhne v razmerju do tistih, ki jih namakajo razvite kmetijske države (glej risbo). Zato ne bomo smeli obstati pri sedaj določenih melioracijah.

V sedanjem trenutku je glavni smoter prekopa pravtako tudi osuševanje, ali bolje povedano, zavarovanje posevkov pred poplavami notranjih in podzemeljskih voda, zasoljevanjem zemljišč, osušitev močvirij itd. Načrt računa z odvajanjem vode v vlažnem razdobju s površine 1.222 tisoč hektarov. Ta področja bodo zavarovana pred poplavami, zaradi katerih so pogosto nastajale zamude v izvajanju del in zaradi katerih so ostale večje površine neobdelane. Z znižanjem nivoja notranjih voda se bomo pravtako izognili poslabšanju sestave zemljišč, do katere je prihajalo zaradi učinkovanja podzemeljskih voda in zaradi zasoljevanja zemljišč (samo zaradi zasoljevanja zemljišč je bilo ogroženih okrog 215 tisoč hektarov).

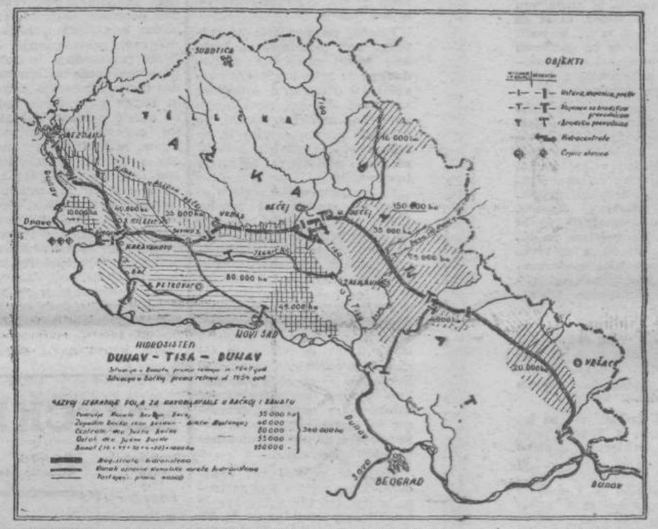

Zemljevid kaže prekop Donava—Tisa—Donava, ki je sestavljen iz dveh ločenih sistemov: bačkega in banatskega. Ta dva sistema bo mogoče z nadaljnjimi deli po potrebi združiti pri Novem Sečeju v en sistem.

Sprejeti sistem mreže prekopov bo v vlažnih razdobjih z gravitacijo prevzemal predvsem vse notranje vode iz podrečnih sistemov za osuševanje Bačke in Banata in jih bo odvajal v Donavo in Tiso (vode bo odvajal pravtako pretežno z gravitacijo). V sušnem razdobju pa bo prekop Donava—Tisa—Donava dovajal vodo do osrednjih delov Bačke in Banata. Iz njega bodo na primernih krajih s pomočjo odcepov usmerjali vodo na namakalna polja.

Na zemljevidu so označena tudi polja za namakanje. Računajo, da bo z zgraditvijo projektiranega sistema omogočeno namakanje okrog 360.000 ha. Na zemljevidu so razen tega označena tudi polja, ki bodo kasneje prišla v poštev za namakanje, in to neodvisno od projektiranega prekopa (Telečka, nato pila neposredno ob Donavi in Tisi).

Zemljevid prav tako kaže tudi etape graditve prekopa. V desetih letih računajo z dvema etapama graditve:

V prvi etapi so določeni naslednji prekopi:

V Bački, Bezdan — Srpski Miletić — Savino Selo; Savino Selo — Vrbas: Savino Selo — Nov Sad in Begojevo — Karavukovo.

V Banatu: prekop Tamiš — Donava in presekanje oporne razvodnice.

V drugi etapi bodo gradili prekope:

V Bački: prekop Karavukovo — Bač — ustje Mostonge; Bač — Bački Petrovac in prekop Jegrička.

V Banatu: prekop Tisa — Tamiš (regulacija) in Karavukovski prekop.

Ti dve etapi sta urejeni tako, da bo mogoče objekte, ki bodo zgrajeni v eni etapi takoj uporabljati, ker tvorijo celoto zase.

V tretji etapi, ki ne spada v ta desetletni program, bi gradili prekope, katerih graditev bi se po naknadnih študijah pokazala kot rentabilna.

Zemljevid kaže tudi sistem objektov, katerih graditev pride v poštev To so plovni objekti, hidrocentrale in podobno. Gradnja teh objektov ni določena po etapah, temveč bodo zgrajeni po potrebi v obeh etapah, kolikor bo račun, kar je razumljivo, pokazal njihovo rentabilnost.

Sprememba v načinu gospodarjenja

Dograditev prekopa Donava—Tisa—Donava bo v znatni meri zahtevala spremembe tako v načinu gospodarjenja kakor glede družbenih proizvodnih odnosov na tem našem največjem in najvažnejšem kmetijskem področju.

Zaradi uspešnejšega izkoriščanja bo predvsem potrebno preiti hitreje od sedanjega primitivnega na intenzivnejši način gospodarjenja. To pa pomeni postopno preusmeritev proizvodnje, na obsežnejše pridelovanje intenzivnih kultur, o katerih smo že prej govorili. To najprej pomeni večjo uporabo sodobnih sredstev, mehanizacije, kakovostnega semena, umetnih gnojil, kakor tudi dosledno uporabo agrotehničnih ukrepov, da bi bili rezultati namakanja čim bolj popolni. Kmetovalce je treba na tak način gospodarjenja pripravljati, ali bolje povedano, pomagati jim, da se bodo pripravili, kar je v prvi vrsti naloga kmetijskih služb, posebno pa kmetijskega zadružništva.

Zgraditev in uporabljanje prekopa bosta nedvomno pospešila proces spremembe proizvodnih in družbenih odnosov na tem področju, ker je socialistični sektor kmetijstva že tako precej razvit (v proizvodnji sodeluje z okrog 20 odstotki). Kmetovalci in kmetijske organizacije bodo v prvi vrsti pri graditvi podrobne mreže prekopov za namakanje sami sodelovali s svojimi sredstvi, ki jim bodo večkratno vrnjena s povečanjem pridelkov. Po drugi strani pa je lahko uporaba prekopa samo kolektivna. K temu je treba še prišteti večji obseg uporabe mehanizacije in drugih sredstev. Vse to usmerja kmetovalce na podružbljevanje proizvodnje, kar se jim bo v novih pogojih bolj izplačalo. Skupnost bo dobila s tem možnost, da s prekopom, mehanizacijo in drugimi sredstvi bolj vpliva na popolnitev tega procesa spremembe proizvodnih in družbenih odnosov na vasi.

Skratka, prekop je velikega pomena ne samo za proizvodnjo, temveč tudi za razvoj novih družbenih odnosov na tem področju.

KOLIKO STANE PREKOP

Po orientacijskem proračunu komisije bo za zgraditev osnovne mreže prekopov porabljeno v prvih desetih letih 37.023 milijonov dinarjev, in to:

v prvi etapi	19.757 mil.
v drugi etapi	17.266 mil.

Računajo, da bo razen te vsote potrebno za zgraditev podrobne mreže prekopov še okoli 4 milijarde dinarjev. Tako bo prekop, brez plovnih in hidrotehničnih objektov, stal skupaj okrog 41 milijard dinarjev. Rentabilnost te investicije je razvidna iz naslednje primerjave:

Letni izdatek sredstev za prekop znaša okrog 4 milijarde dinarjev. Videli pa smo, da je kmetijstvo Bačke in Banata utrpelo zaradi poplav, hudournih in notranjih voda vsako leto 8,5 milijarde dinarjev škode. Izdatki so torej več kakor dvakrat manjši, kakor je škoda, ki se jo bomo izognili z odvajanjem voda in z zavarovanjem zemljišč pred učinkom notranjih voda. Tako prekop Donava—Tisa—Donava samo z enim samim svojim smotrom, to je z odvajanjem voda, opravičuje svojo gradnjo in krije vložene investicije.

Pregled kaže, da presega povečanje proizvodnje z namakanjem večkratno vložena sredstva. Na površini 360.000 ha, katerih namakanje bo omogočila zgraditev prekopa, je mogoče doseči za okrog 25 milijard večjo proizvodnjo na leto, a za okrog 14.5 milijarde večji dohodek, kakor ga dosegajo sedaj. Tudi v primeru, da bi dosegli manjši pridelek, kakor ga je sicer mogoče doseči z namakanjem, sta proizvodnja in dohodek skoraj za okrog dvakrat večja kakor na suhem zemljišču.

PREKOP IN ŽIVINOREJA

Gradnja prekopa Donava — Tisa — Donava bo velikega pomena tudi za živinorejo. Večji pridelki koruze in krmnih rastlin (lucerne, detelje in podobno) bodo omogočili hitrejši razvoj živinoreje na tem področju. Za razvoj živinoreje bodo imeli poseben pomen tudi pridelki strniščnih posevkov, ki jih bo mogoče sejati na površinah, s katerih bodo pobral zgodnje posevke. Vse to bo omogočilo večjo proizvodnjo živinske krme in hitrejši razvoj živinoreje. Po proračunu uprave za zgraditev prekopa Donava — Tisa — Donava bo z zgraditvijo projektiranega sistema možno povečati število:

velike živine	za 40.000
proizvodnjo mleka	za 20.000 vag.

NAMAKANA POLJA PRI NAS IN PO SVETU

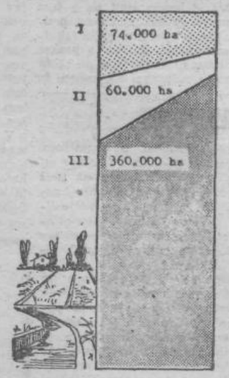

I. Sedanja namakalna polja pri nas.

II. Namakalna polja v gradnji (brez prekopa DTD).

III. Namakalna polja, ki jih bomo uredili z zgraditvijo prekopa DTD.

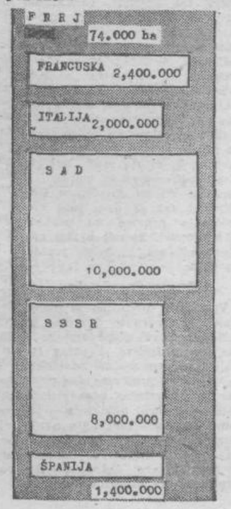

Risba kažeta velikost namakanih polj pri nas in po svetu.

Iz prve je razvidno, da so sedanje površine, ki jih pri nas namakamo majhne — znašajo le 74.000 ha. Gradimo pa še prekope za namakanje okrog 60.000 ha. Z zgraditvijo prekopa Donava—Tisa—Donava se bodo namakana polja povečala za skoraj 5-krat v primerjavi s

Druga risba kaže velikost namakanih polj pri nas v primerjavi z nekaterimi drugimi državami. Iz nje je razvidno, kako skromne so pri nas izkoriščene možnosti za namakanje v primerjavi z nekaterimi drugimi naprednejšimi državami. To razmerje bi bilo pravtako neugodno za nas, če bi primerjali namakana polja pri nas in v nekaterih manjših državah, kakršni sta Madžarska in posebno Nizozemska, kakor tudi v nekaterih drugih, ki posvečajo namakanju čedalje večjo pozornost.

Z zgraditvijo kanala bomo dobili mnogo novih polj in ornic

Donos na suhem in namakanem zemljišču

I. Sedanji donos na suhem zemljišču.
II. Donos, ki ga je mogoče doseči na suhem zemljišču z odvajanjem vode in uporabo ag-rotehničnih ukrepov.
III. Donos na površinah, ki jih namakamo.

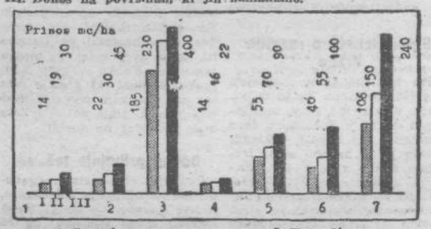

4. Sončnice
7. Vrtnine
3. Sladkorna pesa
8. Sončnice
5. Konoplja
6. Krmne rastline
7. Vrtnine

Risba kaže sedanje donose posameznih kultur in donose, ki jih bo mogoče doseči z odvajanjem voda in uporabo agrotehničnih ukrepov tudi na suhem zemljišču — v primerjavi z donosi, ki jih bo mogoče doseči na namakanih poljih.

Iz nje je razvidno, da je mogoče doseči z namakanjem znatno večje pridelke kakor na suhem zemljišču, celo na iłstem, na katerem so bili uporabljeni vsi agrotehnični ukrepi. To velja posebno za koruzo, sladkorno peso, konoplje, vrtnine in krmne rastline, za katerih uspešno pridelovanje je namakanje velikega pomena. Sedanji delež teh intenzivnih kultur v pridelku na zemljišču, ki ga bodo namakali, pa je precej majhen, kar je razvidno iz naslednjega pregleda:

pšenica	35%
koruza	36%
sladkorna pesa	3%
sončnice	4%
konoplja	25%
krmne rastline	11%
vrtnine (s krompirjem)	8.5%
strniščni posevki	—
	100%

Z zgraditvijo prekopa Donava—Tisa—Donava pa bodo uporabljali ta namakana polja pretežno za pridelovanje intenzivnih kultur, predvsem koruze, sladkorne pese, konoplje, vrtnin, krmnih rastlin, kar bo omogočilo večjo proizvodnjo.